

Bruk av narkotikahunder på skolen

en teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2015

Kand.nr :697

Antall ord:5844

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn for valg av oppgave.....	3
1.2	Problemstilling.....	4
1.3	Avgrensning og begrepsavklaring.....	4
1.4	Oppgavestruktur.....	6
2.0	Metode.....	7
2.1	Valg av oppgave.....	7
2.2	Forforståelse.....	8
2.3	Valg av pensum.....	8
3.0	Teori og drøftelse.....	9
3.1	Forebygging.....	9
3.1	Historikk om politiets bruk av hund i skolen.....	9
3.2	Juridisk aspekt.....	9
3.3	Situasjonell forebygging.....	13
3.4	Personorientert forebygging.....	14
3.5	Stempling og stigmatisering.....	15
4.0	Avslutning.....	17
	Litteraturliste.....	19
	Selvvalgt pensum.....	21

1.0 Innledning

«De er ikke der for å vise frem hundene, de vil kontrollere om det er narkotika på skolen. Dette er veldig tydelig kontroll, og det har politiet ikke lov til. Nå har de også tatt vekk tendensene til pedagogisk innhold. De har flyttet aksjonen ut av klasserommet og ut i kantinen, og nå har ikke elevene mulighet til å reservere seg mot å delta heller. Og det vil ha en enda mer stigmatiserende effekt hvis hunden markerer i kantinen enn i klasserommet, da vil jungeltelegrafene løpe løpsk»

Truls Sætrang, Elevorganisasjonen

1.1 Bakgrunn for valg av oppgave

Grunnet min store interesse for tjenestehunder var dette et tema som dukket opp ganske tidlig i planleggingsfasen av denne oppgaven. Gjennom praksisåret får vi studenter en del innsikt i store deler av kriminalitetsbildet rundt om i landet, men også noe om hvorfor denne kriminaliteten skjer. Vi både lærer oss og bruker ulike verktøy for å forebygge kriminalitet. Min erfaring er at noe av den beste forebyggingen politiet gjør er på skolen. Der har man muligheten til å ta fatt på problemer knyttet til ungdom og kriminalitet fra tidlig alder. Dette for å forhindre en kriminell løpebane.

Nettopp bruken av narkotikahund er en metode jeg mener har sine klart sterke sider, men attpåtil også sine svake.

I min bacheloppgave har jeg valgt å ta for meg bruk av politiets narkotikahunder på norske skoler. Denne formen for forebyggende politiarbeid har ofte vært i den offentlige debatt og har til stadighet blitt problematisert. Jeg vil gjennom denne oppgaven gå inn på juridiske, forebyggende og sosiologiske temaer som jeg anser som viktige. Hovedvekten av oppgaven blir dermed at jeg setter det forebyggende politiarbeidet opp mot problemstillinger innenfor jussen og sosiologiske og kriminologiske aspekter.

Gjennom drøftelsen vil jeg belyse at det er vanskelig å stadfeste om tiltaket faktisk er formålstjenlig eller ikke.

Selvom debatten har avtatt i det offentlige rom den siste tiden har den gjennom flere år vært diskutert. Politiet med støtte, står på en side, og mener dette er et helt nødvendig tiltak for å få narkotikaen vekk fra skolen. Motstanderne ønsker metoden avskaffet og fjernet da den er å anse som en krenkelse og i strid med loven. Mitt innledende sitat som er hentet i forbindelse med denne debatten eksemplifiserer dette også. Det argumenteres mye om hvordan elevene blir behandlet i forhold til blottlegging og stigmatisering av skoleelever, men mye av debatten konkretiserer seg også rundt hva lovverket sier. De lærde strides om politiet har hjemmel eller ikke.

Målet med politiets innsats vil her være å få narkotikaen vekk fra skolen og hindre at elever skal misbruke rus og å velge en kriminell løpebane. Bruk av narkohund er en del av dette. Det fremkommer av politiloven §2 første led nr 2. at «Politiet skal forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige ro og orden» (Politoloven, 1995). Det er flere veier for politiet å oppnå dette, men helst skal dette gjøres gjennom gjensidig tillit og samarbeid fra publikum. Dermed er det også viktig at politiets metoder blir belyst, kritisert og kanskje endret for å få et best mulig rustet politinorge.

Et narkotikamiljø på skolen vil være og er et stort samfunnsproblem. Derfor er det følgelig også et stort problem og satsningsområde for politi og påtalemyndighet. Midlene politiet bruker må derimot også være i hjemlet i lov og konvensjoner. Dersom midlene ikke er hjemlet, kan de heller ikke brukes.

1.2 Problemstilling

I hvilken grad er politiets bruk av narkotikahund forebyggende?

1.3 Avgrensning og begrepsavklaring

Oppgaven min vil søke å belyse metodens styrker og svakheter. Dette både med hensyn til de juridiske mulighetene og begrensningene, men også med hensyn til den enkelte elev og hva som står på spill for han eller henne.

Jeg kunne vinklet oppgaven inn mot et lokalorientert perspektiv, og sett på hvordan politiet ved å bruke denne metoden samarbeider med både barnevern, skolevesen og andre etater. Derimot valgte jeg ikke gjøre dette, og har heller ikke plass til å svare på det.

Sammenhengen mellom alkohol og bruk av narkotika er helt klart noe som kunne belyst min problemstilling men dette har jeg også valgt å se bort ifra.

Narkotikahund

Med narkotikahund i denne oppgaven menes tjenestehunder som blir benyttet i operativ tjeneste i politiet, og som har bestått nødvendig kurs og sertifisering etter gitte regler og krav satt fra Politihøgskolen. Det samme gjelder for hundeføreren.

Narkotiske stoffer

I min oppgave vil narkotiske stoffer bli definert som de ulike stoffer man finner i narkotikalistene. Dette er en liste utarbeidet av helse- og omsorgsdepartementet men til å opplyse om hvilke virkestoffer som er å anse som narkotiske. På denne listen står kun virkestoffene. (Narkotikaforskriften, 2013)

I henhold til norsk lov er all befatning med narkotika straffebelagt. (Straffeloven, 1902) Dersom det er snakk om mindre bruker- og besittelsesdoser vil legemiddeloven §§ 24 og 31 være gjeldende. (Legemiddeloven, 1992) Utover dette er all befatning med narkotika regulert og straffebelagt etter straffelovens § 162. De ulike leddene i denne bestemmelsene er ment å skille alvorlighetsgrad. Dette spesielt med tanke på kvantum.

Bruken av hund retter seg selvsagt inn mot å finne og beslaglegge ulike narkotiske stoffer. Statens institutt for rusmiddelforskning(SIRUS) har publisert en del statistikk som viser ulike type bruk blandt ungdom i ungdomskole- og videregående alder. De mest aktuelle stoffene å diskutere her vil være cannabis, benzodiazepiner og amfetamin. Dette fordi de er mest «vanlige». Med dette mener jeg at statistikk fra nettopp SIRUS viser at det er disse stoffene som scorer høyest på statistikken. Disse tallene stemmer fra en undersøkelse gjort i Oslo i 2008. (Vedøy & Skretting, 2009)

SIRUS foretok en egen undersøkelse av ungdom i Oslo. Av de som svarte var det 19,5 % som hadde prøvd cannabis, 3,9 % beroligende midler og 3,0% amfetamin eller lignende. Jeg velger å legge denne statistikken til grunn for videre drøftelse senere i oppgaven, da Oslo har en høyere statistikk en resten av landet(12%, 4% og 3,1%), men også fordi det er i hovedstaden at politiet mest har brukt narkotikahund i skolen.

Forebygging

Innenfor begrepet forebygging benyttes det mange ulike typer metoder for å oppnå ønsket resultat. Ordet forebyggende betyr at man skal forhindre at noe skjer, herunder en uønsket hendelse (Lie, 2011). Politiet benytter seg av mange ulike typer forebygging. Det står i politiloven §2 1.ledd nr 2 at «politiet skal jobbe forebyggende». (Politi-loven, 1995) Det er i de senere årene blitt enda større fokus på at politiet skal jobbe forebyggende.

Skoler/Ungdom/Geografi

Forebyggende bruk av narkotikahund foregår rundt om i landet på ungdomsskoler og videregående skoler. Det vil da si at det vil være ungdom, både jenter og gutter, i aldrene 13-19 år som vil bli behandlet i denne oppgaven. Det er naturlig for politiet å iverksette forebyggende tiltak mot ungdom i denne alderen, da det som regel er i denne alderen at eksprimetering med både alkohol og rusmidler forekommer. Dette fremkommer i en undersøkelse Nova har gjort for Rusmildeletaten i Oslo kommune. (Oslo ungdom og rusmiddelbruk, 2015)

Det er mange forklaringer på at dette forekommer akkurat i dette aldersspennet, men det at man søker etter sin egen identitet, sårbarhet, og kanskje også villighet til å tøyne regler, kan være noe av årsaken til denne eksperimenteringen. Politiets mål vil være å prøve å endre noe av kulturen og synet på narkotika. Arbeidet inn mot ungdommen vil være et forsøk på å få til en adferdsendring rundt synet på narkotika.

1.4 Oppgavestruktur

Allerede har jeg innledet oppgave med fortelle grunnlaget for hvorfor jeg har valgt meg ut denne problemstillingen. Jeg har satt avgrensinger i forhold til hva jeg tar med i oppgaven og hva som blir utelatt.

Videre kommer det et metodekapittel hvor jeg redegjør hvorfor jeg har valgt en teoretisk metode. Under samme vil også valg av pensum og egen forforståelse bli belyst.

I oppgavens «hoveddel» vil det være gjennomgående drøfting. Innledningsvis i dette kapitlet presenterer jeg det juridiske aspektet ved politiets bruk av hund. Denne drøftelsen har hovedfokus opp mot politiets narkotikahund. Jeg presenterer to av politiets forebyggende

perspektiver og belyser disse opp mot bruk av narkotikahund. Avslutningsvis i dette kaptitlet drøfter jeg hvordan stemping og stigma er svært aktuelt.

2.0 Metode

2.1 Valg av oppgave

Metoden jeg har valgt å skrive er en teoretisk oppgave. (Dalland, 2012) Dette vil innebære at alle dataene, kildene og referansene jeg har innhentet stammer fra eksisterende teori.

Bakgrunnen for dette er at jeg føler dette er den metoden som mest ideell og som er mest gjennomførbar.

Politiyrket og politiarbeidet er kanskje det mest diskuterte vi har i dette landet. Grunnene kan være mange, men kanskje den mest åpenbare er fordi politiet er den eneste lovlige forvalter av makt her i landet. Dette har og vil alltid skape debatt i det offentlige rom. Og kanskje spesielt når politiets hjemmelsgrunnlag eller troverdighet svekkes eller kan stilles spørsmål ved, engasjerer dette veldig mange. Det er flere kilder jeg har innhentet som belyser både positive og negative sider ved forebyggende arbeid i skolen og bruk av narkotikahund.

Politihøgskolens bibliotek er der jeg har funnet det aller meste av mine data. Dog er noe av det jeg har tatt med innhentet fra internett, ettersom dette også er en stor fora når det gjelder dette temaet. Ved innhenting av kilder fra internett har jeg vært kritisk til hvilke sider jeg innhentet opplysningene fra, da dette er viktig med tanke på kildens pålitelighet. Noe av det jeg har funnet er debattinnlegg, kronikker og blogginlegg. Disse mener jeg har relevans i forbindelse med valgt tema, da de opplyser deler av spørsmålene jeg stiller i oppgaven. Personene som står bak disse tekstene har også vært sterkt deltagende i den offentlige debatten rundt bruk av hund, derfor ser jeg på de som både gyldige og sterkt holdbare (Dalland, 2012).

Ved bruk av disse kildene har jeg anvendt et svært kritisk syn på både nettsted og skribenter. Jeg har lagt vekt på at personene som har skrevet disse har solid og faglig tyngde.

Da jeg har valgt å bruke ulike statistikker på ungdom og rus, må jeg ta høyde for feilmargin. Dette være seg representativitet, altså om undersøkelsen gjenspeiler de faktiske forhold, med tanke på svarprosent. Det kan også ha forekommet ukorrekt statistikk i form av bevisst eller ubevisst svar (Dalland, 2012)

Det fremkommer ikke taushetsbelagt eller sensitiv informasjon i denne oppgaven, så dette har vært uproblematisk.

2.2 Forforståelse

Jeg som politistudent sitter helt klart inne med en egen oppfatning av hva jeg mener er nødvendig og viktig for at politiet skal få løst sine oppgaver på best mulig måte. Jeg ser på det som helt klart et stort problem at det finnes bruk av narkotika på helt ned i ungdomsskolealder. Dette er et område politiet må vise handlekraft og effektivitet for å forhindre en større utvikling. På en side mener jeg det er viktig at politiet fremmer sitt fokus på å fjerne narkotikaen fra skolen. Derimot ser jeg på det som problematisk at metoden er såpass i gråsonen juridisk. Jeg betviler heller ikke den forebyggende effekten dette har på flertallet. Derimot er jeg mer usikker på den forebyggende effekten dette har på enkeltpersonen, skulle det vise seg at han eller hun blir fersket i løpet av en slik aksjon.

2.3 Valg av pensum

Mesteparten av kildene funnet på politihøgskolens bibliotek setter jeg som høyt pålitelige. Dette ettersom mye av stoffer blir benyttet som pensum, og at det dermed stilles høye krav til både validitet og reliabilitet. I denne oppgavens tilfelle vil det også være snakk om offentlige utgivelser fra både direktorat og departementer.

Temaet jeg har valgt å belyse er snakket mye om i mediene. Det har dog vært stille i debatten de siste årene, da bruk av narkotikahund på skolen er oppe til høring i stortinget. Jeg har vært bevisst på å kunne bruke det seneste og nyeste jeg fant da dette vil være mest gjeldende. Det likevel ikke mange offentlige dokumenter eller utredelser om dette tema, noe som gjør at jeg må basere drøftelsen min på det jeg har tilgang til.

3.0 Teori og drøftelse

3.1 Forebygging

Det er viktig å ta med seg at forebyggende arbeid mot kriminalitet er ikke noe politiet foretar seg alene. Det finnes mange viktige samarbeidsaktører i målet om å forhindre kriminalitet. Blant disse kan man nevne skolevesen, helsevesen og barnevernstjenesten.

Hvis man skal se på politiets innsats med hund på skoler er dette å anse som situasjonell forebygging. Altså en situasjon på en skole, eksempelvis utbredt bruk av narkotika, krever at politiet gjør grep. Grepene vil kanskje føre til straffeprosessuelle tvangsmidler, som igjen kan føre til personorientert forebygging. Dette vil innebære at forebyggingen snevrer seg til kun å omhandle den ene personen og ikke situasjonen. (Lie, 2011)

3.1 Historikk om politiets bruk av hund i skolen

Bruk av narkotikahund har forandret seg noe over tid. Hvis vi begrenser oss til Oslo startet politiet i 2011 et samarbeid med utdanningsetaten og Oslo Kommune. Målet var å drive rusmiddelforebyggende arbeid, og ha minst et besøk i året, med hund på alle videregående skoler. (Oslo Politidistrikt, 2011) Slike «aksjoner» har også forekommet flere steder i landet, der den meste kjente nok er aksjon på Vestby skole i 1996, som senere fikk stor medieomtale.

I september 2013 satte justisdepartementet en midlertidig stopp for politiet, fordi prosjektet skal evalueres. Status på situasjonen nå er at Stortinget har bedt regjeringen om å sikre at politiet skal fortsette å ha adgang for drive denne forebyggende innsatsen. (NRK.no, 2013)

3.2 Juridisk aspekt

Grunnlaget for mye av debatten rundt forebyggende bruk av narkotikahunder er det juridiske grunnlaget for å gjennomføre. I skrivende stund er fortsatt ikke bruken av hund regulert i loven. Det stilles fortsatt spørsmål ved om dette inngår under straffeprosesuell ransaking eller om dette er alminnelig handlefrihet. Sistnevnte går under handlinger som ikke krever noen form for hjemmel i lov for å utføre. Praksis, slik det står seg nå er at bruken går under den alminnelige handlefriheten. Diskusjonen er grensegangen på handlefriheten går over i straffeprosesuell spor, spesielt med tanke på at hunden kan finne spor av narkotika på avstand (Spurkland, 2012)

Kjennetegnet til en demokratisk stat bygger mye på det vi kaller rettssikkerhet. Rettssikkerhet betegnes som forhold mellom borger og stat, når staten gjør inngrep. Inngrepet skal være preget av å være hjemlet og beregnelige. Fremfor alt skal inngrepene være lovregulert. I denne oppgaven drøfter jeg elevenes rettssikkerhet, ettersom diskusjonen bygger seg mye på om politiet har hjemmel eller ikke. Politiet er etter lov et forvaltningsorgan da det driver forvaltningsvirksomhet. (Forvaltningsloven, 1967). Etter forvaltningsretten skal legalitetsprinsippet ligge til grunn for alle inngrep. Prinsippet har konstitusjonell trinnhøyde noe som gjør at den er av samme rang som grunnloven (Lagestad & Rønning, 2010). Legalitetsprinsippet er samtidig en av grunnprinsippene i politiloven § 6 bygger på. Inngrepene skal skje innenfor lovfestede og ikke-lovfestede prinsipper, altså rettspraksis. (Edvinsen, 2012)

Skolebesøket skal bygge på samtykke av elevene dersom det ikke er konkrete opplysninger om at en eller flere har eller bruker narkotika på skolen. Siden dette er i forebyggende øyemed og at man ikke helt uten videre kan ransake elevene, må det foreligge et samtykke fra alle som deltar. (Oslo Politidistrikt, 2011) Dette kommer også av straffeprosessloven §198 (Straffeprosessloven, 1986). Dette har vært mye av teamet i debatten. Dreier det seg her om et frivillig samtykke?

Straffeprosesslovens §195 omhandler personransaking og politiet må som følge av dette ha skjellig grunn til å mistenke noen for en handling som medfører frihetsstraff, og at det er grunn til å tro at man kan finne bevis eller ting man kan ta heftelse i. (Straffeprosessloven, 1986). Dersom politiet foretar søk rettet mot en enkelt eller flere enkelte personer med hund, vil dette være å anse som personransaking. Her vil de materielle vilkårene som nevnt, være gjeldende. Spørsmålet vil da være om kun et samtykke vil gi politiet hjemmel til å drive forebyggende narkotikasøk på skolen. Et samtykke fritar politiet for de formelle vilkårene, altså hvem som beslutter, men fritar det politiet for de materielle vilkårene?

Politiadvokat Kai Spurkland har skrevet en utredning rundt de rettslige rammene om bruk av narkotikahund på skoler. Han nevner tre spesielle hensyn man må tenke på i denne forbindelse. Hensynet til politiets effektivitet, og hensynene til elevene fysiske og psykiske integritet (Spurkland, 2012).

Med effektivitet skriver han at det er hensynet til at politiet skal få utført sine oppgaver, med best mulig resultat. Han nevner tre momenter som må sees i sammenheng: 1.

Kriminalitetskravet. Desto mer alvorlig og skadelig kriminalitet, desto viktigere er det at politiet gransker det. Straffeloven vil regulere dette med tanke på strafferamme osv. 2.

Mistankekravet. Jo sterkere mistanke vi har for at vi står ovenfor et straffbart forhold, dess mindre tenketid trenger vi. Dette kan sees opp mot bruk av tvangsmidler, og med det mener Spurkland at man ser sannsynligheten for å oppnå gevinst ved bruk av maktmidler for større enn sannsynligheten for at man påfører noen belastning og ingen gevinst. 3.

Indikasjonskravet. Dette er mer begrunnet i straffeprosessloven der det eksempelvis i §195 står «grunn til å anta», altså indikasjonen på behov for et tvangsmiddel.

Spurkland nevner videre at vi må sette disse kravene om effektivitet opp mot den psykiske og fysiske integritet til de undersøkte. Psykiske faktorer som frykt, eksponering eller ubehag. Fysiske momenter som innskrenket handlefrihet eller bruk av fysisk makt. (Spurkland, 2012)

Disse hensynene må vi sette opp mot hverandre i drøftelsen. Hvor alvorlig er narkotika på skole når man setter det opp mot *kriminalitetskravet*? Skal vi kun se på det konkrete lovbruddet, eller er det andre faktorer det også er viktig å tenke på?

En kjent bivirkning av befatning med narkotika er de sosiale og økonomiske problemene som kan oppstå, herunder narkotikarelatert kriminalitet. Med narkotikarelatert kriminalitet vil det være snakk om vinningsforbrytelser med hensikt å skaffe seg penger til stoff. Bruk av visse stoffer vil også kunne fremprovosere voldelig og aggressiv adferd. Her snakker man ikke kun om bruken men også vold knyttet til markedet. (Storvoll, et al., 2010)

Spurkland mener favøret går i retning politiets effektivitet. Dette baserer han på at krenkelsen på elevenes psykiske og fysiske integritet nesten er fraværende (Spurkland, 2012). Den fysiske integritet som følge av at elevene har foretatt et eget valg om å samtykke til gjennomførelsen, og at en hund som snuser på bager og sekker ikke vil krenke den psykiske integritet. Elevene har dessuten foretatt et valg og samtykket til å delta under aksjonen, og dermed kan man ikke se på inngrepet som ulovlig. Kan man argumentere for at dette er belastende for elevene når de selv har sagt seg villige til å delta? Rettssikkerheten til elevene nevnte jeg ovenfor. I forbindelse med nettopp dette nevner Spurkland at aksjonene til politiet ikke skjer på bakgrunn av mistanke på bestemte personer. (Spurkland, 2012).

Trenger dermed politiet ikke materielle vilkår for å utføre aksjonen?

Samtykke nevnes mye i denne forbindelsen. Strprl § 197 gir adgang til at politiet fritas fra de formelle fritak for ransaking. Leter man videre i lovboka finnes ikke denne bestemmelsen for de materielle vilkårene. Altså hva som må foreligge av mistanke for å begrunne inngrepet.

Jan Wessel Aas, advokat, har engasjert seg og bistått elevorganisasjonen som prosessfullmektig. Aas fremlegger, på sin egen nettside hvor han fremmer sine egne tanker og kommentarer til juridiske spørsmål, et noe annet syn på samme sak. I hans innlegg er han ganske tydelig på at et samtykke fra elevene ikke er å anse som et fritak for politiet fra de materielle vilkårene. Han nevner videre at dersom en hund går rundt i et klasserom og snuser på både elevenes person og eiendeler er å anse som en straffeprosesuell ransaking. Dermed er politiet automatisk også underlagt legalitetsprinsippet og andre generelle menneskerettighetsregler. Ransakingen krever hjemmel i lov. Uten at de materielle vilkårene er oppfylt etter §195, har man ikke hjemmel. (Wessel-Aas, 2013)

Fredriksen(2009) sier også dette, og legger til grunn at samtykke ikke fritar materielle vilkår. Han skriver at et samtykke fremlagt til politiet uansett ikke vil være gjeldende dersom ikke de materielle vilkårene ligger til grunn. (Fredriksen, 2009)

Dersom et samtykke skal kunne erstatte lovhjemmel så må det være såpass fritt og godt informert at den undersøkte fritt kan nekte når han vil. (Lie, 2011). Det må tolkes dithen at situasjonen i og rundt personen skal være fritt for andre forstyrrelser. Her må det tenkes press fra utenforstående, medelever, politiet mv. Eleven må også forstå det dithen at det ikke skal ha negative konsekvenser for en selv.

Strategisk Stab Oslo skriver i sin «veileder» for besøk på skoler at det skal ikke presses på elever som velger å ikke delta til å begrunne hvorfor de ikke blir værende i klasserommet. (Oslo Politidistrikt, 2011)Derimot skal de elever som går ut noteres personalia på. Spurkland nevner også viktigheten av at elevene forstår samtykket, og at det ikke er noen form for mistanke mot bestemte personer.

Men tenker man seg til denne situasjonen: Er det fritt for press og påvirkning fra andre? Hva er konsekvensene for meg som elev i ettertid. Politiet kan ikke straffeforfølge meg av denne grunn, men hvordan vil jeg fremstå i skolemiljøet? Wessel-Aas skriver at elevene står ovenfor en svært krevende situasjon, og at et eventuelt samtykke ikke er å ansees som fritt. (Wessel-Aas, 2013)

3.3 Situasjonell forebygging

Politiet har flere forskjellige forebyggende perspektiver de jobber etter. En av de kalles situasjonell forebygging. Situasjonell forebygging handler om å endre de fysiske omgivelsene rundt en kriminell handling (Lie, 2011) Man kan si at en kriminell handling har oppstått fordi den har fått lov til det og at omgivelsene har lagt til rette for muligheter og ikke skapt begrensninger. Ser man dette opp mot narkotikabruk i skolen, kan man tenke seg til flere årsaker at elever bruker eller har med seg narkotika, men en av grunnene kan være manglende formell og uformell kontroll og at skolen har blitt et fristed. Skillet på formell og uformell kontroll går mellom politi, påtale og rettsvesenet men også skoler, lærere og alle andre som innehar en viss form for myndighet. Den uformelle sosiale kontrollen er den som foregår i det daglige samværet med venner, familie. Jo sterkere og bedre uformell kontroll, jo mindre behov er det for den formelle kontrollen (Fauske & Øia, 2010)

Politiet, med sitt nærvær og bruk av trent politihund, skal forstyrre det kriminalitetsvennlige miljøet og sørge for at det forsvinner.

Hele metoden bygger på at alle vi mennesker er rasjonelle aktører. Videre bestemt unngår vi alt det som er ubehagelig og søker heller videre mot det som behagelig og trygt (Lie, 2011). En potensiell lovbrytter, herunder en ungdom som vil ta med seg narkotika på skolen, vil foreta en vurdering om han skal ta med seg stoffet eller ikke. Er sjansen stor eller liten for at han blir tatt? Dette er spørsmål som avhenger av tilstedeværelsen til politiet i skolen. Risikoen for å bli oppdaget skal økes og gjennomførelsen av lovbruddet skal vanskeligjøres. (Lie, 2011)

Videre bygger situasjonell forebygging på at kriminalitet skjer basert på en rutineaktivitetsteori. Det vil si at kriminalitet skjer i forbindelse med folks vanlige rutiner. (Lie, 2011) Det er tre elementer som inntreffer dersom en kriminell handling oppstår: en motivert gjerningsperson, et tilgjengelig objekt og mangel på voktere. (Lie, 2011) Dermed må politiet søke etter å forstyrre alle disse elementene, eventuelt fjerne noen og forsterke de andre. Dette igjen skal sørge for at anstrengelsen til å gjennomføre lovbruddet og eventuelle personlige gevinster skal innskrenkes.

Politiets mange uanmeldte besøk både med og uten politihund er utvilsomt med på å forstyrre elementene som ligger til rette for bruk og besittelse av narkotika i skolen. Vilje, motivasjon og den økte sjanse for å bli tatt hindrer muligheten for at narkotika blir en del av skolemiljøet.

Gitt at et mindre miljø har etablert seg på skolen, vil den økte bevisstheten fra politiet, medelever og lærere innskrenke miljøets frihet, og deres anonymitet vil stå på spill. Andre elever som er interessert i å prøve narkotiske stoffer vil kanskje tenke seg om to ganger.

Situasjonell forebygging møter ofte kritikk i form av at problemet kun forflyttes. Myhre Lie nevner dette. Hovedargumentet går på at politiet ikke tar sikte på hvorfor problemet har oppstått. (Lie, 2011) Altså hva er årsaken til at en skole eventuelt har et narkotikaproblem? Selvom studier viser at dette nødvendigvis ikke er tilfelle kan situasjonelle tiltak føre til at det får mer alvorlige konsekvenser. Her kan det tenke seg at den økte tilstedeværelsen av politi på skolen, som i og for seg må sies å være en trygg arena å oppholde seg i, fører til at elevene trekker mer ut i gatene og kanskje kommer i kontakt med skadelige miljøer de ikke hadde møtt i skolen.

Lie nevner i sin bok Clarke's *positive omfordelingseffekt* (Lie, 2011). Begrepet går ut på at tiltaket, uavhengig av styrke og mengde, virker avskrekkende og attraktivitetsminskende. Enten politiet iverksetter mange eller få aksjoner, stiller opp flere eller få, vil tanken om at politiet er der virke avskrekkende. Det kan gi et bilde om at politiet faktisk er oftere og kontrollerer mer enn de faktisk gjør.

Man kan også spørre seg om det er positiv utvikling at politiet må være mer tilstede på skolen. Jeg snakker ikke om et helt vanlig skolebesøk, derimot kontrollvirksomhet. På en side kan man si at dette øker bevisstheten hos elevene og at de selv kan reagere på uønskede forhold, og dermed øker fellesskapsfølelsen (Lie, 2011). På en annen side kan det skape et avstandsforhold mellom elevene, og hindre utviklingen til enkelte elever i frykt av at det pågår kriminalitet, herunder bruk av narkotika.

Spørsmålet er om den uformelle kontrollen på skolen, dersom den er godt etablert, er sterk nok til å få den ønskede forebyggende effekten.

3.4 Personorientert forebygging

Jeg nevnte i et avsnitt ovenfor at den situasjonelle forebyggingen møter kritikk, da den ikke tar sikte på de bakenforliggende årsakene. Dog kan situasjonelle tiltak føre til det vi kaller *personorientert forebygging*. Dette er et tiltak som tar sikte på de bakenforliggende årsakene til at noen begår lovbrudd (Lie, 2011) I dette tilfellet vil det være snakk om årsaken til at en elev er ruset på skolen, eller tar med seg stoff med intensjon om å selge.

Oppgaven for politiet blir å avdekke og analysere grupper eller personer med stor kriminalitetsrisiko. Ikke bare for å inkriminere de men for å få de identifisert og skaffe de hjelp i form av de rette instansene (Lie, 2011)

Politiet har vært igjennom en omveltning de siste årene fra å jobbe mye «generelt» med ungdom til å spisse arbeidet opp mot de i risikosonen. Det fremkommer i handlingsplanen justisdepartementet at politiet skal sørge for å «ivereta barnets beste». (Justis- og beredskapsdepartementet, 2008) Altså skal «barnets beste» være et grunnleggende hensyn ved alle inngrep som enten politiet eller andre aktuelle myndigheter foretar.

Å diskutere «barnets beste» kan være vanskelig. For hva er det beste? Er det tidlig intervensjon fra statlige etater i tidlig alder, eller burde barnet får anledning til å gjennomgå en modningsprosess? Politiet arbeider med ungdom helt ned i ungdomsskolealder. Man kan stille seg et spørsmål om dersom en ungdomsskoleelev har prøvd cannabis, har han eller hun da utviklet problemadferd knyttet til kriminalitet? Tidlig intervensjon og personrettet forebyggende politiarbeid kan fungere som en *selvoppfyllende profeti* og ungdommen tar til seg rollen som en avviker (Lie, 2011)

3.5 Stempling og stigmatisering

Med stadig voksende befolkning og med store fremskritt i teknologi, spesielt med tanke på sosiale medier, vil anonymisering av personer som kommer i kontakt med politiet være vanskelig. Dette stiller seg enda vanskeligere når man skal «aksjonere» mot en generasjon ungdommer som er vokst opp med facebook, snapchat og instagram.

Uten videre diskusjon er det ikke vanskelig å se for seg at medelever eller lærere oppfatter at en hund får markering hos en elev, eller om en elev velger å avstå fra å delta i aksjonen.

Begrepet *stempling* innebærer at man defineres som en avviker av andre. *Stigmatisering* innebærer at man opplever seg selv som en avviker og går inn i en avvikerrolle. (Hauge, 2007) Et avvik er en individuell handling som går imot sosiale føringer, altså uformell og formelle normer og regler (Schieffloe, 2003) En avvikende handling vil i denne sammenheng være å enten ha med seg narkotika på skolen eller gi uttrykk for at man har noe å skjule ved å ikke delta. Dette er også noe av hovedargumentet til blant annet Wessel-Aas, at det er kjent for alle hvem som ikke samtykker til ordningen. (Wessel-Aas, 2013)

Oppfatninger av eleven som blir tatt vil bli endret, som igjen vil påvirke medelevers adferd ovenfor eleven. Avvikeren tar på seg en avvikerrolle og danner sitt eget bildet deretter. (Hauge, 2007)

Det er liten tvil om at å bli tatt i en slik aksjon får konsekvenser. Det å ha en oppfatning av seg selv som ikke er i tråd med det andre mener om en, er ikke enkelt. Som følge av en prosess som allerede er igangsatt er det en mulighet for at eleven overtar medelevenes oppfatning om at han eller hun er et avvik. (Hauge, 2007)

Innenfor sosiologien snakker man om sosiale roller og posisjoner. Med denne rollen følger det et sett med forventninger som man selv setter og som andre går ut fra. Å være et avvik er en sosial rolle. Er man et avvik forventer samfunnet at man oppfører seg som et avvik. Dersom man prøver å oppføre seg «normalt» kan dette bli møtt med negative sanksjoner (Hauge, 2007). Gjennom en lang prosess kan man ha gått inn i en total avvikerrolle. Vi kan eksemplifisere det med en elev som ekspreminterer med narkotika og som blir tatt. Han kan da som følge av prosessen oppsøke miljøer som er befattet med narkotika. Her får han en aksept, noe han ikke får med sine medelever på skolen. Dermed er også stigmatiseringsprosessen et faktum (Hauge, 2007).

Stempling og stigma kan føre til marginalisering, som igjen betyr sosial utstøtelse og personlige problemer. På bakgrunn av det blir man dratt ut mot samfunnets yttergrenser (Fauske & Øia, 2010) Når vi snakker om samfunnets yttergrenser kaller man det gjerne antisosial adferd. Det å utvikle en kriminell adferd kan sees på som antisosial adferd (Fauske & Øia, 2010).

Myhre Lie snakker i sin bok om politibetjenter som benytter stopp og sjekk-metoden bevisst for å stigmatisere avviksungdom. Dette skal føre til at nettverket rundt individet innskrenkes og han eller hun blir sett på som mindre attraktive å være rundt. (Lie, 2011) Paralleller kan trekkes til disse narkotikaaksjonene

Spurkland skriver i sin utredelse at den psykiske integriteten i form av stigmatisering vil være minimal dersom det er snakk om et større antall personer og at det blir gjort klart at aksjonen kun er forebyggende. Det skal gjøres klart at det ikke dreier seg om mistanke mot enkeltpersoner og at det ikke er negative konsekvenser knyttet til det å forlate klasserommet

(Spurkland, 2012). Altså mener Spurkland at politiet har mulighet til å fjerne stigmatiseringsprosessen ved å ha god dialog og en sivil tilnærming.

Justisdepartementets handlingsplan for barne- og ungdomskriminalitet beskriver viktigheten av at barnet/ungdommen som har begått kriminalitet skal ansvarliggjøres. Det redegjøres for viktigheten av at denne ansvarliggjøringen er det viktigste grunnlaget for rehabilitering og endring av påbegynt kriminell karriere. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2008) Videre trekker de inn viktigheten av «restorative justice» med tanke på denne straffemetodens prosesser og selvstendigjøring av den kriminelle. Man kan kanskje trekke det dithen at den umiddelbare stigma og stemping en elev kan føle på tidspunktet og i tiden etter en slik aksjon, er et nødvendig onde dersom man skal få eleven inn i gjenopprettende rettsprosess?

Willy Pedersen skriver i sin tekst at jo tidligere debut med alkohol og andre rusmidler, jo dårligere prognose er det for ungdommen. (Pedersen , 1998) Det er allmenn kjent at det er hasj og marihuana som er det mest brukte rusmiddelet blant ungdom (Vedøy & Skretting, 2009). Pedersen skriver at hasjet fungerer som en «gateway» til hardere stoffer. Han skriver også at tidlig og mye bruk av alkohol og sigaretter kan føre til hasjbruk igjen. (Pedersen , 1998)

4.0 Avslutning

Å basere politiets forebyggende virksomhet på måltall er svært vanskelig, kanskje umulig. Så å kunne stadfeste i hvilken grad politiets tilstedeværelse med politihund på skolen er positivt eller negativt er vanskelig.

Med tallene jeg har lagt frem i oppgaven er det helt klart et problem med narkotika blant unge. Andelen som bruker og selger narkotika er ikke representativ for flertallet av ungdommen men dette er likevel et stort antall. Uten videre nødvendig argumentering er ikke dette noe vi ønsker å ha i våre skoler rundt om i landet. Derfor er det viktig at politiet er i forkant og effektivt når det kommer til dette arbeidet.

Derimot er det ikke til å stikke under en stol at bruken av politihund, og disse aksjonene forøvrig har et uavklart juridisk grunnlag. Politiet er av sin natur ment til å representere staten, men også kanskje enda viktigere, folket. Dermed er det viktig at politiets virksomhet baserer seg på legalitet. Man kan kanskje si at det er overraskende at politiets bruk av hund, både narkotika- og patruljehund, ikke er mer regulert enn det den er i dag. Den eneste utredningen

og narkotikahund er politiadvokat Kai Spurkland som er benyttet i denne oppgaven, og denne er utelukkende juridisk og bygger ikke videre på teamer som eksempelvis stigma og stempling.

Det foreligger helt klart sterke og gode argumenter på hver side av debatten. På den ene siden står politiet, her med Kai Spurkland i front, og fremmer at politiets handlekraftighet og effektivitet må veie tyngre enn eventuell ubehagelighet og stigma som måtte oppstå under disse aksjonene. Videre bygger tiltaket på at det ikke foreligger konkrete mistanker, men er derimot forebyggende arbeid og innenfor handlefriheten til politiet. Videre er politiets fokus på adferdsendring noe som faller under dette.

Argumentene er dog sterke og tunge på motsatt side av debatten. Hovedtyngden ligger på å belyse den sterkt uavklarte juridiske siden ved bruken av hund. Videre argumenteres det for at elevene blir satt under et sterkt press og at et «samtykke» ikke vil være gyldig. Stemplingen og stigmaen som vil kunne oppstå fungere kun som en drivkraft videre inn i en usunn løpebane for eleven. Videre fremkommer det i handlingsplanen at det er nødvendig for ungdommen å komme inn i en prosess.

Det er liten tvil om effektiviteten til hunden. Alt i alt et meget viktig våpen for politiet i kampen videre mot narkotika. Sett opp mot ungdom- og videregående skolene spørres det kun på hva det går på bekostning av. Tanken bak tiltaket har helt klart gode forebyggende motiver, men det spørres om bruken av narkotikahund i skolen krever høyere regulering og behandling, noe det nå gjør, for å sikre juridisk holdbarhet samt en bedre praksis, ikke bare i Oslo men også nasjonalt.

Jeg velger å avslutte denne oppgaven med et sitat fra en elev med et leserinlegg i Aftenposten i 2012:

- *Jeg mener at alle elever har rett til å gå på en skole fri for narkotika. Jeg sier ja takk til narkotikaaksjoner i skolen, og dersom jeg skulle få nyss om at politiet skal gjennomføre en aksjon på skolen min, kommer jeg til å stå klar med nybakt kake og eget balalaikaorkester for å ønske dem velkommen. Tusen takk til politiet som tar narkotikaproblemene i norsk skole på alvor!*

Litteraturliste

(2013, September 04). Hentet April 29, 2015 fra NRK.no:

<http://www.nrk.no/norge/departementet-stopper-narkorazziaer-1.11219358>

Dalland, O. (2012). *Metode- og oppgaveskriving for studenter, kap 4.* . Oslo : Gyldendal akademisk .

Edvinsen, K. (2012). Hvordan skal polititjenesten utføres? I K. Edvinsen, *Ordenstjeneste* (ss. 44-57). Oslo : Forlaget Vett og Viten.

Fauske, T., & Øia, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt .

Forvaltningsloven. (1967, 02 10). Hentet 04 29, 2015 fra Lovdata:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>

Fredriksen, S. (2009). *Innføring i straffeprosess*. Oslo: Gyldendahl Akademisk.

Hauge, R. (2007). *Stempling og stigmatisering*. Oslo: Pax.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2008). *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet*. Oslo: Politihøgskolen.

Lagestad, P., & Rønning, H. (2010). Å begrunne inngrep ovenfor publikum. I P. Lagestad, *Kommunikasjon og konflikthåndtering* (ss. 187-204). OSlo: Gyldendal Norsk Forlag.

Legemiddeloven. (1992, 12 04). Hentet 04 29, 2015 fra Lovdata:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-132>

Lie, M. (2011). *I Forkant* . Oslo : Gyldendal Akademisk .

Narkotikaforskriften. (2013, 02 14). Hentet 04 30, 2015 fra Lovdata:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-02-14-199>

Oslo Politidistrikt. (2011). *Rett på gata: Narkotikahund på skoler*. Oslo: Politiet, Strategisk stab .

Oslo ungdom og rusmiddelbruk. (2015, April 29). Hentet fra HioA.no:

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2003/Oslo-ungdom-og-rusmiddelbruk>

Pedersen, W. (1998). Tidlig debut, farlig opptakt. I W. Pedersen, *Bittersøt: Ungdom, sosialisering, rusmidler* (ss. 29-49). Oslo: Universitetsforlaget.

Politi-loven. (1995, 10 01). Hentet 04 29, 2015 fra Lovdata:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53>

Schiefloe, P. (2003). Avvikende adferd. I P. M. Schiefloe, *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologiske begreper* (ss. 355-371). Bergen: Fagbokforlaget .

Spurkland, K. (2012). *Utredning om narkotikahund.* Oslo : Politihøgskolen.

Storvoll, E., Rossow, I., Moan, I., Norström, T., Scheffels, J., & Lauritzen, G. (2010). *Skader og problemer forbundet med bruk av alkohol, narkotika og tobakk* . Oslo: SIRUS.

Straffeloven. (1902, 05 22). Hentet 04 30, 2015 fra Lovdata:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10>

Straffeprosessloven. (1986, 01 01). Hentet 04 30, 2015 fra Lovdata:

<https://www.google.no/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=straffeprosessloven>

Vedøy, T. F., & Skretting, A. (2009). *Ungdom og rusmidler: Resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968-2008.* Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.

Wessel-Aas, J. (2013, 03 09). *Bruk av narkotikahund i klasserom - fra vondt til verre.* Hentet 04 29, 2015 fra <http://www.uhuru.biz/?p=1293>

Selvvalgt pensum

Osloungdom og rusmiddelbruk. (2015, April 29). Hentet fra HioA.no:

<http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2003/Osloungdom-og-rusmiddelbruk> (106s.)

Spurkland, K. (2012). *Utredning om narkotikahund.* Oslo : Politihøgskolen.(64s.)

Storvoll, E., Rossow, I., Moan, I., Norström, T., Scheffels, J., & Lauritzen, G. (2010). *Skader og problemer forbundet med bruk av alkohol, narkotika og tobakk .* Oslo: SIRUS.(97s.)

Vedøy, T. F., & Skretting, A. (2009). *Ungdom og rusmidler: Resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968-2008.* Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.(87s.)

Wessel-Aas, J. (2013, 03 09). *Bruk av narkotikahund i klasserom - fra vondt til verre.* Hentet 04 29, 2015 fra <http://www.uhuru.biz/?p=1293>

Oslo Politidistrikt. (2011). *Rett på gata: Narkotikahund på skoler.* Oslo: Politiet, Strategisk stab .(12s.)

Justis- og beredskapsdepartementet. (2008). *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet.* Oslo: Politihøgskolen.(28s.)

(2013, September 04). Hentet April 29, 2015 fra NRK.no:

<http://www.nrk.no/norge/departementet-stopper-narkorazziaer-1.11219358>